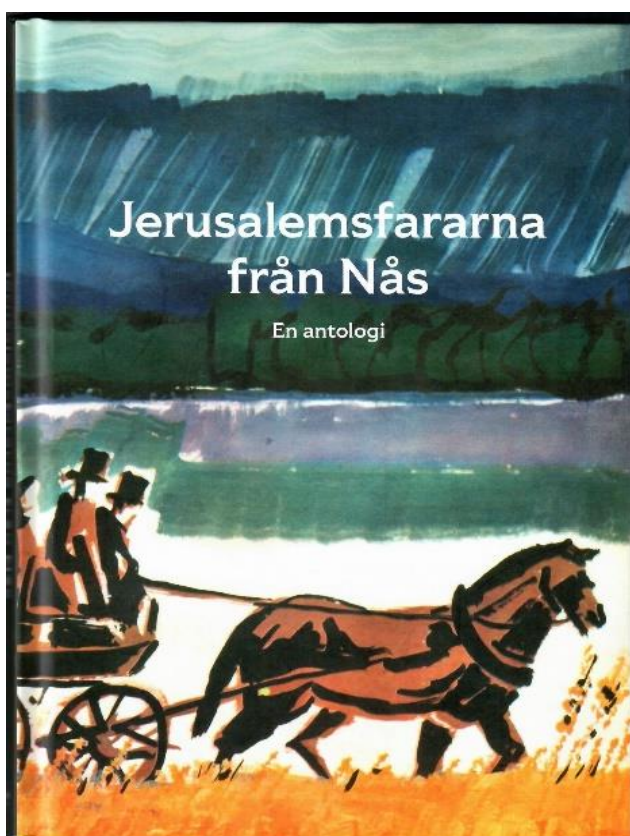

Jerusalemsfararna från Nås – seminarium 2024

Föreläsningsdokumentation

Svenska Jerusalemsföreningen och Svensk-amerikanska kolonin i Jerusalem

15.30-16.00 Stig Norin

Jag tänker lägga upp detta så att jag först ger en kort sammanfattning av Jerusalemsföreningens historia och verksamhet, för att sedan ta upp några beröringspunkter mellan föreningens verksamhet och Svensk-amerikanska kolonin, dit ju Nåsfolket kom.

Kolonin grundades som vi vet på 1880-talet när Anna Spafford med en liten grupp anhängare bosatte sig i Jerusalem. Gruppen från Nås kom dit 1896. Strax därefter 1898 skulle den nya lutherska kyrkan Erlösekirche i Jerusalem invigas, bl.a. i närvaro av tyske Kejsaren, men också av företrädare för andra lutherska kyrkor. Sverige var företrätt av Visbybiskopen Henning Gezelius von Scheele. Lars Lind, en av dem som skildrat Nåsfolket i Jerusalem beskriver hur hela Jerusalem pyntades. Kejsaren togs emot nästan som en Messias. Över Jaffagatan restes en portal med texten ”Välsignad vare han som kommer i Herrens namn”.

Men Visbybiskopen såg inte bara den yttre grannlåten utan noterade också hur eländigt den lokala befolkningen hade det. Detta blev startpunkten för Svenska Jerusalemsföreningen med syfte att med undervisning och sjukvård vittna om Kristus i Det Heliga landet.

Jerusalemsföreningens historia kan man beskriva i sex epoker, Första epoken är tiden före första världskriget, när Palestina var en del av det Osmanska riket. En ung präst, Henrik Steen, skickades till Jerusalem med uppgift att snabbt tillägna sig det arabiska språket och sedan starta en småbansskola, men detta gick till att börja med ganska trögt. Men med hjälp av en infödd lärarinna kom verksamheten igång.

Mera aktivitet blev det i Betlehem dit läkaren Gustaf Ribbing sändes. Han startade sin klinik år 1904. Men det fanns behov av ett riktigt sjukhus. Grunden till sjukhuset lades 1913, men sedan bröt första världskriget ut. Gustaf Ribbing

var då på ett tillfälligt besök i Sverige men kunde aldrig återvända. Han dog i spanska sjukan år 1918 och fick aldrig se sitt sjukhus färdigt.

Andra epoken är mellankrigstiden fram till år 1948. Nu var Palestina brittiskt mandatområde. Sjukhuset färdigställdes och invigdes 1922, men redan efter tre

år visade det sig att Jerusalemsföreningen inte hade de resurser som krävdes för att driva ett sjukhus. Sjukhuset stängdes redan 1925. Efter några år tog britterna över verksamheten och användes sjuk-huset som mentalsjukhus för män.

I Jerusalem tog skolverksamheten nu fart när den svenska lärarinnan Signe Ekblad kom dit 1922. Hon ordnade nya lokaler åt skolan och utvecklade den tillsammans med sina infödda medarbetare till en fullständig primary school efter det brittiska skolsystemet. Eleverna kom till största delen från kristna arabiska hem.

Men nu kom kriget 1948. Britterna drog sig ur och staten Israel bildades på en del av det brittiska mandatområdet Palestina. Resten, den s.k. Västbanken, med bl.a. Betlehem och halva Jerusalem, blev en del av kungariket Jordanien.

Tredje epoken är tiden mellan 1948 och 1959. Det var en tid då mycket föll samman. Skolan hamnade på den israeliska sidan, medan eleverna fanns på den arabiska sidan. Skolan kunde inte fortsätta. Sjukhuset i Betlehem hade tagits över av några arabiska läkare som började driva det som ett privat-sjukhus för dem som kunde betala bra. Detta hade ju aldrig varit Jerusalemsföreningens avsikt. Föreningen fick öppna en juridisk process för att få tillbaka sjukhuset. Fjärde epoken är från 1959 till 1967. År 1959 fick föreningen tillbaka sjukhuset. Kungariket Jordanien stod för driften och betalade en årlig hyra för lokalerna till föreningen. Ungefär samtidigt tog föreningen ansvar för en kristen skola i

Betlehem, Den Gode Herdens skola, och genom att sälja lokalerna i Jerusalem kunde en ny skolbyggnad uppföras, granne med sjukhuset. Det var en skola för flickor, från förskola till studentexamen. Första studentexamen i nya skolan hölls 1963.

Femte epoken är från 1967 till 1993. Efter kriget 1967 ockuperade Israel Västbanken. Betlehem var nu under israelisk ockupation. Men verksamheten vid både skola och sjukhus fortsatte ungefär som på den jordanska tiden. På 1980-talet byggdes sjukhuset ut med hjälp av medel från SIDA till ett för tiden modernt sjukhus. Också italienska staten bistod med pengar till detta.

Sjätte epoken är från 1993 till idag. Med Osloavtalet 1993 kom Betlehem liksom de andra städerna på Västbanken att räknas till område A, som har blivit palestiniernas ministat. Här styr palestinska myndigheten, som har blivit som ett slags regering med ministrar för olika områden som undervisning, sjukvård m.m. Skolan fortsätter som tidigare. Sjukhusets äldsta del från 1922 renoverades och moderniserades med medel från SIDA under början av 2000-talet. År 2002 började separationsmuren byggas, som starkt begränsade rörligheten för alla i Betlehem, men skolans verksamhet fortsatte. Sjukhuset ägs fortfarande av Svenska Jerusalemsföreningen, men driften bekostas av palestinska myndigheten.

Nu frågar vi oss: Svenska Jerusalemsföreningen och Svensk-amerikanska kolonin i Jerusalem. Finns det någon gemensamt? Ja och nej måste man säga. En gemensam utgångspunkt för båda dessa rörelser var en önskan att hjälpa medmänniskor i nöd. Anna Spafford beslöt att resa till Jerusalem för att där praktisera en odogmatisk kristendom kännetecknad av tjänst åt medmänniskorna. Kristendomen var praktisk handling, inte dogmatik, för dessa människor.

Jerusalemsföreningen ville också ägna sig åt välgörenhet, men här fanns också en vilja att vittna om Kristus framför allt för judarna, som vid den tiden utgjorde c:a hälften av Jerusalems befolkning på 35000 innevånare.

Men det märkliga var att Anna Spaffords liberala teologi samtidigt kunde attrahera en domedagspredikant som Olof Henrik Larsson, Selma Lagerlöfs Hellgum, så att han kunde locka 37 personer att flytta till Jerusalem för att där invänta Kristi återkomst som var beräknad till 1897. Eller var det bådas

gemensamma nordiska ursprung, Anna Spafford kom från Norge, som fick dem att dras till varandra där borta i Chicago, där de träffades.

För Anna Spafford var Kristus fr.a. en förebild i kärlek. Ingenting fick stå i vägen för kärleken till Kristus. Kärleken till vänner, anförvanter, fädernesland, maka, make och barn måste övervinnas. Det gäller att övervinna de personliga önskingarna. När man gjort det är man fullkomlig. Kristus är den som fullkomligt övervunnit. Hans återlösningsverk förstår man inte för man behöver det inte. Så skriver en Pastor O Eberhard i ett tidigt nummer av Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift.

Genast efter Jerusalemsföreningens bildande skickades, som nämnts, en ung präst, Henrik Steen, till Jerusalem. Det berättas att han träffade och samtalande med Anna Spafford. Han frågar: ”Skall då icke en moder älska sitt barn?” Han får svaret: ”Också djuren älskar sina ungar, men djuret inom oss måste dödas.” Detta är ett av de få vittnesbörderna om en kontakt mellan Jerusalemsföreningens företrädare och Svensk-amerikanska kolonin.

Ett annat sådant vittnesbörd kommer från Doktor Ribbing, som skriver att han vid ett besök på Svensk-amerikanska kolonin upplevde en sjungen bordsbön. Ribbing var själv musikalisk och besöket på kolonin inspirerade honom själv att

komponera en egen sjungen bordsbön, både text och musik. Bönen med musik finns i föreningen minnesbok från år 2000.

På Svensk-amerikanska kolonin fanns det också en mässingsorkester. Det nämns att när grundstenen till sjukhuset lades år 1913 så var denna orkester med och kunde hälsa den turkiska Pashan med Finska rytteriets marsch. Vi vet också att när biskopen von Scheele m.fl. anlände till Jerusalem vid besöken 1898 så hälsades de av en hornmusikkår som spelade psalmen "Jerusalem du högt belägna stad, o vore jag i dig". Utan att det direkt nämns kan man nog konstatera att det är samma hornmusik också här, för någon annan lär det nog inte ha funnits.

En person som var en förenande länk mellan dessa olika svenska grupper i Jerusalem och de turkiska myndigheterna var den svenske konsuln Gustaf Dalman. Han var Jerusalemsföreningen till mycket hjälp när det gällde att få tillstånd att bygga sjukhuset i Jerusalem. Han var också den som kunde utfärda

svenska pass åt dalfolket, vilket räddade dem från att skrivas ut i krigstjänst när första världskriget började. De hade inga andra papper än sina flyttningsbetyg från Sverige och dessa brydde sig de turkiska myndigheterna inte om.

Gustaf Dalman efterträddes 1921 som svensk konsul av en av Nåsfolket, Lewis Larson, ursprungligen Hol Lars Larsson. Han var till god hjälp för Jerusalemsföreningens lärarinna Signe Ekblad, med att skaffa nya lokaler till skolan när hon kom till Jerusalem 1922.

Lewis Larson var också med när sjukhuset invigdes 1922, men här handlar det mera om Larsons roll som svensk konsul än om Svensk-amerikanska kolonin, även om han ännu var en del av den gemenskapen.

Ytterligare ett tillfälle kan vi nämna då det förekom en kontakt mellan kolonin och Jerusalemsföreningen. Då är vi framme vid 1934.

År 1934 var det aviserat att svenske kronprinsen, Gustaf Adolf, sedermera Gustaf VI, skulle komma på besök. Nu fick inte kronprinsen tillfälle att besöka skolan men däremot kronprinsessan Louise och prinsessan Ingrid.

Efter att ha träffat skolbarnen, följt deras lektioner och hört dem sjunga, bjöds de kungliga in till föreståndarinnans bostad. Om detta skriver Signe Ekblad själv: ”Där väntade ett tiotal av de svenskar som i mitten av 1890-talet utvandrade från Dalarna till den Heliga staden och vilkas historia genom Selma Lagerlöfs berättelse blivit känd för större delen av världen. Där fanns både den 82-årige Josef Larsson och hans lika gamla, präktiga hustru Brita och en hel del andra. Alla voro lika överlyckliga över, att de kungliga erbjudit dem detta tillfälle att få se dem och hälsa på dem. Det var en fest, ett ögonblick som de aldrig komma att förgäta.”

Ja detta är de kontaktpunkter som jag funnit mellan Jerusalemsföreningen och Dalfolket.

Sammanfattningsvis kan vi alltså säga att det fanns en del kontakter mellan Jerusalemsföreningen och Nåsfolket, men inte särskilt många.

En orsak är att de två rörelserna ligger litet olika i tiden. Kolonin hade sin glanstid före 1920. Då hade Jerusalemsföreningens verksamhet sin tyngdpunkt

på sjukvården i Betlehem. När sedan skolverksamheten i Jerusalem blommade upp under Signe Ekblads tid var kolonin redan i sönderfall.

Efter Anna Spaffords död 1923 togs verksamheten över av dottern Bertha gift med Frederick Vester. 1903 hade Anna Spafford nämligen fått en uppenbarelse att äktenskap var möjliga. När makarna Vester tog över kolonin blev det inte mycket kvar av det andliga, det blev en ren affärsverksamhet och makarna Vester gjorde försök att skriva över hela rörelsen på sig själva. Det kom till rättegång och egendomen delades. De yngre svenskarna, bl.a. Lewis Larson, fick viss ersättning och lämnade verksamheten. Men därmed kan man också säga att kolonins tid, i dess ursprungliga form var slut. Nu var det familjen Vesters egendom som var kvar med några av de äldre svenskarna. Idag har det blivit ett hotell, som 1980 såldes till det schweiziska företaget Gauer hotels. En annan orsak till de fåtaliga kontakterna var att Svenska Jerusalemsföreningen utgick från det officiella Sverige. Föreningen grundades av en biskop, med stöd från det svenska kungahuset. Nåsfolket var en del av en folklig väckelserörelse som såg fram mot Kristi snara återkomst. Svensk-amerikanska kolonin, dit de hörde, tillhörde inte heller någon etablerad kyrka och umgicks hellre med judar och muslimer än med andra kristna.

Till sist något om Jerusalemsföreningens verksamhet idag. Jag nämnde tidigare att när skolan började sin verksamhet i Jerusalem var de flesta eleverna kristna. Idag är andelen kristna är stadigt sjunkande, många kristna har emigrerat, men de som är kvar är mycket viktiga för detta land. Allt för många extremistgrupper på båda sidor ser bara till sig själva och formar sin historia i skuggan av forna tiders oförrätter. Här kan den kristna kyrkan och den kristna närvaron med sitt budskap om försoning bli en annan röst av ovärderligt värde.

Svenska Jerusalemsföreningen, med Den gode herdens skola, verkar bl.a. för att stärka den kristna närvaron i landet. Idag är de flesta eleverna muslimer men skolan är lika-fullt kristen. För någon tid sedan kunde man på facebook läsa att några klasser gjort en exkursion till olika kristna helgedomar och platser i landet för att lära sig vad dessa betyder.

Vi talar gärna om skolan som en skola för fred. Men fred kan inte tvingas fram med makt. Man kan inte få fred genom att slå ihjäl alla fiender. Fred kan bara vinnas genom förtrolighet och öppenhet. Det handlar om att se med båda sidors ögon. Är detta möjligt? För Gud är ingenting omöjligt.